FÖLDRAJZI NÉVANYAG ÉS FOGALOMTÁR

a

Földrajzi alapismeretek

felzárkóztató kritériumtárgyhoz
Földrajz BSc és Földrajz-X tanárszakos hallgatók
részére

Összeállította:
Hajduné Darabos Gabriella és Szabó Pál
egyetemi oktatók

ELTE TTK Földrajz- és Földtudományi Intézet, Budapest
2020

Mottó: "- Mi ez a nagy könyv? - kérdezte a kis herceg. - Mit csinál itt uraságod?
- Geográfus vagyok - felelte az öregúr.
- Mi az, hogy geográfus?
- Tudós, aki tudja, hol vannak a tengerek, folyamok, városok, hegyek és sivatagok.
- Ó, ez nagyon érdekes - mondta a kis herceg. - Végre egy igazi mesterség!"
(Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg)

Bevezetés

2017. év őszétől a földrajz szak egyik kritériumtárgya a *Földrajzi alapismeretek*, amely a szakma alapjait fogja össze: egy válogatott földrajzi névanyagot és fogalomtárat. Mindkettő erősen épít az aktuális földrajzi érettségi követelményrendszerére.

Az átlagember elképzelése a földrajzról még mindig erősen a névanyaghoz kötődik, de a földrajz természetesen nem csak földrajzi nevekről szól, és a földrajzi helyek és nevek ismerete egy fontos alapot jelent, de nem maga a földrajz. Mi is ez az alap? Egyrészt a minket körülölelő földrajzi térben való eligazodáshoz szükségünk van kijelölt és elnevezett földrajzi objektumokra. A földrajzi alapkutatások alapkérdései pedig, hogy mi hol van és miért ott van: a földrajzi objektumok (folyók, hegyek, sivatagok, városok, ipari körzetek, csatornák stb.) elhelyezkedése ugyanis nem a véletlen műve. Természeti törvények és társadalmi törvényszerűségek alapján rendeződnek el a térben (ezeket mind a terepen, mind a földrajzi tér vetületein, a térképeken érzékelhetjük), és a leírásukhoz, valamint ezek alapján a kialakulásuk okainak feltárásához, egymással való viszonyuk elemzéséhez, és így akár a földrajzi térbe való beavatkozáshoz, annak tervezéséhez szükséges az egyedi földrajzi helyek elnevezése, azonosítása. Szükségünk van rájuk.

Hogyan közelítsünk hozzájuk? Név és térképi pozíció alapján. A földrajzi objektumok elnevezése mindig izgalmas kihívás volt. A név esetenként az objektum valamely jellemzőjét mutatja, vagy akár a környezetére utal, de néha történelmi személy volt a névadó - ennek megismerése segít a megtanulásukban is. A földrajzi nevek írása és helyesírása is fontos, de vannak többféle módon írt nevek, mi ezekből az általunk itt leírtakat fogadjuk el. Az elhelyezkedés, a földrajzi helyzet megismeréséhez pedig nélkülözhetetlen egy jó térkép. A természet- és társadalom-földrajzi beosztások azonban nem fedik egymást (tájak, illetve országok, régiók), így a névanyagban is külön jelenik meg a két rész. Ez a térképeken is elválik (domborzati és közigazgatási térkép), de vannak térképek, ahol egyszerre mindkettő jelen van, ez esetleg pluszsegítséget adhat a tanuláshoz (pl. város és folyója). Végezetül, a tanuláshoz (vagy csak a tudás felfrissítéséhez, ellenőrzéséhez) mindenképp ajánljuk nem csak a szimpla „magolást”, hanem az egyes földrajzi objektumokkal való közelebbi ismeretséget, hiszen a földrajzi nevek és helyek megtanulását ma már sok modern eszköz is segíti a klasszikusnak számító földrajzi atlaszok mellett. Az internet lehetőségeket nyújt például az egyes földrajzi objektumok képeinek megtekintésére, akár virtuális bejárásukra, valamint számtalan elektronikus kvízjáték is segíti a nevek és helyek elsajátítását.

Jelen kötet másik felében a földrajzi ismeretek alapfogalmait gyűjtöttünk össze. Mint minden tudománynak, a földrajznak is megvan a „szótára”, amely egyrészt más tudományterületekkel közösen használt fogalmak, másrészt akár a diszciplína saját kifejezései. A földrajz azonban rendkívül tág természeti, társadalmi és gazdasági kört ölel fel, így nagyon szerteágazó a fogalomkészlet, amelyet egy geográfus ismer, használ, a gránittól a GDP-ig, a dűnétől az agglomerációig stb. Ugyanakkor, míg a természetföldrajzban jóval kevesebb vita van a fogalmak jelentéséről (természettudomány), addig a társadalomföldrajzban komoly disputák zajlanak egy-egy fogalom értelmezéséről (mi az a város, ill. mi az, hogy régió?).

A kötetben fellelhető névanyag és fogalomkészlet a Földrajzi alapismeretek című felzárkóztató kritériumtárgy felmérő dolgozatának sikeres teljesítéséhez szükséges földrajzi neveket tartalmazza. A szintfelmérő dolgozatban az itt található névanyagra és fogalmakra vonatkozó kérdések, vaktérképek stb. vannak, azaz tudni kell egyrészt az adott földrajzi egység nevét, elhelyezkedését (pontos térképi beazonosítással illetve nagytérségi elhelyezkedéssel /milyen nagyobb földrajzi egység része/; további pontosítás alább, az egyes részeknél található), másrészt az egyes fogalmak jelentését. A névanyag és a fogalomtár is két részből áll: egy természetföldrajzi és egy társadalom-földrajzi részből. A gyűjtemény

végén pedig néhány mintafeladat található, megoldással. A gyűjtemény térképeket nem tartalmaz, ezért a tanuláshoz használjon egy jó térképet is!

Jó tanulást kívánunk!

I. TERMÉSZETFÖLDRAJZ
a) NÉVANYAG

Leírás:
*A természet*földrajzi neveket el kell tudni helyezni térképen ill. be kell tudni azonosítani az adott földrajzi egységet. A folyóknál tudni kell ezen kívül, hogy melyik folyó mellékfolyói és hová torkollanak. A hegycsúcsoknál feltüntetett magassági értékek ismerete szükséges.

ÓCEÁNOK, TENGEREK, ÖBLÖK, SZOROSOK, TENGERI CSATORNÁK

Atlanti-óceán
- Északi-Atlanti-hátság
- Déli-Atlanti-hátság
- Hudson-öböl
- Szent Lőrinc-öböl;
- Mexikói-öböl
- Karib (Antilla)-tenger: Panama-csatorna (Karib (Antilla)-tenger–Csendes-óceán)
- La Plata
- La Manche
- Északi-tenger: Watt-tenger, Doveri (Calaisi)-szoros (La Manche–Északi-tenger)
- Balti-tenger: Botteni-öböl, Finn-öböl
- Gibraltári-szoros (Atlanti-óceán–Földközi-tenger)
- Földközi-tenger: Adriai-tenger, Égei-tenger, Márvány-tenger, Fekete-tenger
  - Dardanellák (Égei-tenger–Márvány-tenger),
  - Boszporusz (Márvány-tenger–Fekete-tenger)
- Guineai-öböl

Indiai-óceán
- Arab-tenger: Perzsa-öböl (Perzsa (Arab)-öböl)
- Vörös-tenger: Szuezi-csatorna (Vörös-tenger–Földközi-tenger)
- Bengál-öböl

Csendes-óceán
- Mariana-árok –11 034 m
- Bering-tenger
  - Bering-szoros (Észak-Amerika–Ázsia)
- Japán-tenger
- Korall-tenger: Nagy-korallzátony
- Alaszkai-öböl
- Kaliforniai-öböl

Jeges-tenger (Jeges-óceán)

KONTINENSEK

I. Antarktisz (Antarktika)

II. Afrika

Atlasz
Szahara: Líbiai-sivatag
Szudán

Kongó-medence
Afrikai-árokrendszer: Etióp-magasföld, Kelet-afrikai-magasföld: Kilimandzsáró + Kibo,
+ Teleki-vulkán
Namib-sivatag
Kalahári-medence
Száhel
Azori-szigetek
Kanári-szigetek
Madagaszkár

Folyóvizek:
Földközi-tenger: Nílus
Atlanti-óceán: Niger, Kongó
Indiai-óceán: Zambézi

Tavak:
Nasszer-tó, Csád-tó, Tanganyika-tó, Viktória-tó, Asszuáni-gát (asszuáni Nagy-gát)

III. Amerika

1. ÉSZAK-AMERIKA

Labrador-félsziget (Labrador)
Alaszka(Alaszkai-félsziget)
Grönland
Appalache-hegység
Florida-félsziget (Florida)
Mississippi-alföld
Kaliforniai-félsziget
Nagy-tavak alföldje és lépcsővidéke,
Nagy síkságok (Great Plains= Préri) {Kanadai Préri, Amerikai Préri}
Kordillerák: Sziklás-hegység ,Mount St. Helens,
Mexikói-fennsík {+ Popocatépetl}

Folyóvizek:
Atlanti-óceán: Szent Lőrinc-folyó, Niagara -vízesés, Mississippi (Mexikói-öböl)
Csendes-óceán: Colorado (Kaliforniai-öböl)

Tavak:
Nagy-tavak (Felső-tó, Michigan-tó, Huron-tó, Erie-tó, Ontario-tó)

2. KÖZÉP-AMERIKA

Antillák: Nagy-Antillák: Kuba
Kis-Antillák: Martinique {+ Mont Pelée}
Bahama-szigetek

3. DÉL-AMERIKA

Galápagos-szigetek
Guyanai-hegyvidék
Brazil-felföld
Orinoco-alföld
Amazonas-medence
Paraná-alföld

Andok
Atacama-sivatag

Folyóvizek:
Atlanti-óceán: Orinoco, Amazonas, Paraná

Tavak: Titicaca-tó

IV. Ázsia

1. Délnyugat (Elő)-Ázsia

Arab-félsziget
Ciprus
Kis-Ázsia
Kaukázus
Mezopotámiai-alföld (Mezopotámia)
Iráni-felföld (Perzsa-medence)

Folyóvizek:
Perzsa-öböl: Tigris, Eufrátesz

Tavak:
Holt-tenger

2. Közép-Ázsia

Kaszpi-mélyföld
Turáni-alföld

Folyóvizek: Urál (Kaszpi-tóba torkollik)

Tavak: Kaszpi-tó (tenger), Aral-tó

3. Észak-Ázsia

Kamcsatka
Nyugat-szibériai-alföld
Közép-szibériai-fennsík
Kelet-Szibéria
Kuznyecki-medence

Folyóvizek:
Jeges-tenger: Ob, Jenyiszej, Léna,

Tavak: Bajkál-tó

4. Dél-Ázsia

Hindusztáni (Elő-indiai)-félsziget: Dekkán-fennsík, Hindusztáni-alföld (Gangesz alföldje)
Himalája: {+ Csomolungma (Mt. Everest) 8850 m }
Ceylon (Srí Lanka)

Folyóvizek:
Arab-tenger: Indus
Bengál-öböl: Gangesz, Brahmaputra

5. Délkelet-Ázsia

Indokínai (Hátsó-indiai)-félsziget
Nagy-Szunda-szigetek: Szumátra {+ Krakatau}, Jáva, Borneó (Kalimantan), Celebesz (Sulawesi)

Kis-Szunda-szigetek: Bali
Fülöp-szigetek

Folyóvizek:
Dél-kínai-tenger: Mekong,

6. Belső-Ázsia

Tien-san
Takla-Makán
Pamir
Tibeti-fennsík
Góbi

7. Kelet-Ázsia

Kínai-alföld
Dél-kínai-hegyvidék
Koreai-félsziget
Japán-szigetek: Honshū {+ Fuji }
Tajvan

Folyóvizek:
Kelet-kínai-tenger: Jangce
Sárga-tenger: Sárga-folyó

V. Ausztrália és óceánia

Új-Guinea
Új-Zéland
Hawaii-szigetek
Nagy-Artézi-medence
Ausztráliai-alföld
Nagy-Vízválasztó-hegység

Folyóvizek:
Indiai-óceán: Murray, Darling

VI. Európa

1. Észak-Európa

Izland
Jylland-félsziget
Skandináv-félsziget
Skandináv-hegyvidék
Finn-tóvidék

Tavak: Ladoga-tó

2. Brit-szigetek

Fő (Angol)-sziget: Pennine-hegység, Londoni-medence
Ír-sziget

Folyóvizek:
Északi-tenger: Temze

3. Francia–Belga-rögvidék

Bretagne-félsziget
Francia-középhegység (Massif Central)
Párizsi-medence

Folyóvizek:
Északi-tenger: Rajna
Atlanti-óceán: Szajna
Földközi-tenger: Rhône

4. Közép-európai-síkvidék

Holland-síkság (alföld)
Német-síkság (Germán-alföld)
Lengyel-síkság (alföld): Pomerániai-tóhátság, Mazuri-tóhátság

Folyóvizek:
Északi-tenger: Rajna {Majna, Elba/Labe - Vltava/Moldva}
Balti-tenger: Odera, Visztula

Tó: IJssel-tó

5. Közép-európai-röghegyvidék

Német-középhegyvidék (Német-középhegység)
Cseh–Morva-középhegyvidék (Cseh–Morva-medence és peremhegységei): Szudéták, Cseh-medence, Morva-medence
Lengyel-középhegyvidék: Felső-Sziléziai-medence, Szentkereszt-hegység (Lengyel-középhegység)

6. Alpok

Nyugati-Alpok: Mont Blanc-csoport {+ Mont Blanc 4808 m}
Keleti-Alpok: Magas-Tauern {+ Großglockner }

Folyóvizek:
Adriai-tenger: Pó
Északi-tenger: Rajna
Fekete-tenger: Duna {Inn, Dráva, Mura}

Tavak: Genfi-tó, Boden-tó

7. Pireneusi (Ibériai) -félsziget

Pireneusok
Aragóniai (Ebro)-medence

Folyóvizek:
Földközi-tenger: Ebro

8. Appennini-félsziget

Korzika
Szardínia
Szicília: Etna
Appenninek
Vezúv

Pó-síkság
Folyóvizek: Pó

9. Balkán-félsziget
Kréta
Román-alföld
Dalmácia
Dinaridák: Dinári-hegység
Balkanidák: Balkán-hegység (Sztara planina)

Folyóvizek:
Fekete-tenger: Duna {Dráva, Száva}

Tavak: Plitvicei-tavak

10. Kelet-európai-síkvidék
Dnyeper-síkság
Donyec-medence

Folyóvizek:
Fekete-tenger: Duna, Dnyeper, Don
Kaszpi-tó: Volga, Urál

11. Urál

KÁRPÁT-MEDENCE

1. Alföld
Pesti-síkság
Szentendrei-sziget
Csepel-sziget
Mohácsi-sziget
Duna–Tisza közi hátság: Kiskunság
Mezőföld
Drávamenti-síkság (Dráva-mellék)
Rétköz
Bodrogköz
Taktaköz
Jászság
Hortobágy
Nagykunság (Szolnoki-löszös-hát)
Nyírség
Hajdúság
Körös–Maros köze

2. Kisalföld
Győri-medence: Szigetköz, Csallóköz
Marcal-medence
Bécsi-medence

3. Nyugat-magyarországi peremvidék (Nyugati-peremvidék)
Alpokalja: Soproni-hegység, Kőszegi-hegység {+ Írott-kő 882 m}, Őrség
Zalai-dombság

4. Dunántúli-domb- és hegyvidék (Dunántúli-dombság)

Somogyi-dombság
Tolnai-dombság
Szekszárdi-dombság
Baranyai-dombság
Mecsek: {+ Zengő 682 m}
Villányi-hegység

5. Dunántúli-középhegyvidék (Dunántúli-középhegység)

Balaton-felvidék: Tihanyi-félsziget
Tapolcai-medence: Badacsony
Bakony: {+ Kőris-hegy 709 m}
Móri-árok
Vértes
Velencei-hegység
Dunazug-hegyvidék: Gerecse, Budai-hegység, Pilis

KÁRPÁTOK

1. Északnyugati-Kárpátok

Északi-középhegység (Észak-magyarországi-középhegység)

Visegrádi-hegység: {+ Dobogó-kő 699 m}
Börzsöny: {+ Csóványos 939 m}
Cserhát
Mátra: {+ Kékes-tető 1015 m}
Bükk: Bükk-fennsík
Eperjes–Tokaji-hegyvidék: Tokaji (Zempléni)-hegység , Hegyalja
Gömör–Tornai-karsztvidék: Aggteleki-karszt {Baradla–Domica-barlangrendszer}
Nógrádi-medence
Borsodi-medence
Cserehát
Magas-Tátra

2. Északkeleti-Kárpátok

Vereckei-hágó

3. Keleti-Kárpátok

Hargita

4. Déli-Kárpátok

5. Erdélyi-középhegység

6. Erdélyi-medence

Folyóvizek:

Duna

bal oldali mellékfolyók:

Vág
Ipoly
Tisza :
(bal oldali)
Szamos
Körös
Maros
(jobb oldali):

Bodrog
Sajó: Bódva, Hernád, Takta
Zagyva
Olt

jobb oldali mellékfolyók:

Mosoni-Duna: Lajta, Rába {Marcal}
Sió: Kapos
Dráva: Mura
Száva

Zala

Tavak:

Alföld: Szelidi-tó, szegedi Fehér-tó, Tisza-tó
Kisalföld: Fertő-tó
Dunántúli-középhegység: Balaton, Velencei-tó, Hévízi-tó, Kis-Balaton
Keleti-Kárpátok: Gyilkos-tó, Szent Anna-tó

b) TERMÉSZETFÖLDRAJZI FOGALOMTÁR

1. Térképi ismeretek

Baktérítő, Déli sarkkör, Északi sarkkör, helyi idő, hosszúsági kör, keresőhálózat, méretarány, műholdfelvétel, Ráktérítő, szélességi kör, szintvonal, térkép, világidő, vonalas aránymérték, zónaidő.

2. Kozmikus környezetünk

Csillagászati egység, fényév, hold, Naprendszer, tejútrendszer, Universum.

3. Földszerkezet, földrajzi burok

alábukás (szubdukció), árok, ásvány, bauxit, dolomit, elcsúszó lemezmozgás, érc, fedetlen ősföld (ősmasszívum), fedett ősföld (ősmasszívum), forró pont, forrópontos vulkánosság, földgáz, földkéreg, földköpeny, földrengés, földrész (kontinens), gejzír, geotermikus gradiens, gránit, gyűrődés, gyűrthegység, hegységképződés, Kaledóniai hegységképződés, kiemelt rög, kőolaj, kőszén típusok, kőzet, lánchegység, láncos röghegység, láva, lépcsős vidék, lösz, magma, medence, mészkő, óceáni kőzetlemez, óceán(közép)i hátság, rengésfészek, rengésközpont, rétegvulkán, riolit, rög, röghegység, szárazföldi kőzetlemez, táblás vidék, távolodó lemezmozgás, törésvonal, ütköző lemezmozgás, Variszkuszi hegységképződés, vetődés, vulkáni utóműködés, vulkánosság.

4. Felszínformálódás, felszínformák, talaj

alföld, aprózódás, azonális talaj, barlang, cseppkő, dombság, felhalmozódás, fennsík, fjord, hátság, hordalék, lepusztulás, középhegység, magashegység, mállás, mélyföld, moréna, polje, síkság, talaj, tanúhegy, töbör (dolina), völgy, zonális talaj, zsomboly.

5. A légkör felépítése és folyamatai

abszolút hőingadozás, anticiklon, atmoszféra, dér, éghajlat, eső, exoszféra, felhő, főn, harmat, harmatpont, hidegfront, hó, hőmérsékleti egyenlítő, hurrikán, időjárás, izobár, izoterma, köd, légnyomás, melegfront, mérsékelt övezeti ciklon, mezoszféra, monszun szélrendszer, napi/évi közepes és abszolút hőingadozás, napi/évi középhőmérséklet, nyugatias szél, okklúziós front, ónos eső, ózonréteg, parti szél, passzátszél, relatív nedvességtartalom, sarki szél, szél, sztratoszféra, tájfun, telítettség, tényleges vízgőztartalom, termoszféra (ionoszféra), tornádó, troposzféra, üvegházhatás, viszonylagos vízgőztartalom, zúzmara.

6. Felszíni és felszín alatti vizek, eljegesedett területek

apály, árvíz, ásványvíz, belföldi jégtakaró, beltenger, belvíz, dagály, deltatorkolat, futóáramlás, gleccser, gyógyvíz, hévíz, hidroszféra, kapilláris víz, karsztforrás, középvíz, krátertó, lavina, morotvató, óceán, peremtenger, rétegvíz, szökőár, talajnedvesség, talajvíz, tengeráramlás, tengeri üledék, tó, tölcsértorkolat, vízállás, vízgyűjtő terület, vízhozam, vízjárás, víznyelő, vízválasztó hegység.

7. Földrajzi övezetesség

II. TÁRSADALOMFÖLDRAJZ

a) NÉVANYAG

EURÓPA ÉS AZ EURÓPÁN KÍVÜLI VILÁG TÁRSADALOMFÖLDRAJZI NÉVANYAGA

Leírás:
A normál betűtípussal írt földrajzi neveknél csak annyit kell megjegyezni, tudni, hogy milyen nagyobb területi egység része (ország, kontinensrész, kontinens),
a vastag betűvel írt földrajzi neveket térképen is el kell tudni helyezni, ill. be kell tudni azonosítani az adott földrajzi egységet.
(A *dőlt betűs* városnevek fővárosokat jelölnek.)

KONTINENS, *KONTINENSRÉSZ*, ország	**Vidék, régió, városegyüttes, objektum stb.**	***Főváros,* Város**
EURÓPA		
NYUGAT-EURÓPA		
Hollandia	**Randstad, Europoort**	***Amszterdam*, *Hága*, Rotterdam**
Belgium	**Flandria, Vallónia**	***Brüsszel*, Antwerpen**
Luxemburg		***Luxembourg***
Nagy-Britannia (és Észak-Írország Egyesült Királyság)	**Gibraltár**	
Anglia	Black Country, **Euroalagút**	***London*, Birmingham, Liverpool, Manchester**
Skócia		***Edinburgh*, Glasgow**
Wales		***Cardiff***
Észak-Írország		***Belfast***
Írország		***Dublin***
Franciaország	**Elzász, Lotaringia, Korzika, Cote d'Azur (Francia Riviéra), Euroalagút**	***Párizs*, Lyon, Marseille, Nice (Nizza), Strasbourg, Toulouse**
Monaco		***Monaco***
NYUGAT-KÖZÉP-EURÓPA		
Németország	**Bajorország, Ruhr-vidék**	***Berlin*, Bréma, Drezda, Frankfurt, Hamburg, Köln, Lipcse, München, Stuttgart**
Svájc		***Bern*, Basel, Genf, Zürich**
Ausztria	**Burgenland (Őrvidék), Fertő-táj, Tirol**	***Bécs*, Graz, Innsbruck, Kismarton (Eisenstadt), Klagenfurt, Linz, Salzburg**
Liechtenstein		*Vaduz*
DÉL-EURÓPA		
Spanyolország	**Andalúzia, Baleár-szigetek és Mallorca, Baszkföld, Katalónia, Kanári-szigetek**	***Madrid*, Barcelona, Bilbao, Sevilla, Valencia**
Andorra		*Andorra*
Portugália	**Madeira, Azori-szigetek**	***Lisszabon*, Porto**
Olaszország	**Lombardia, Piemonte,**	***Róma*, Bologna, Firenze,**

	Toszkána, Szicília, olasz ipari háromszög	**Genova, Milánó, Nápoly, Torino, Trieszt, Velence**
San Marino		*San Marino*
Vatikán		
Görögország	**Kréta, Korinthoszi-csatorna**	***Athén*, Thesszaloniki**
Málta		*Valletta*
Ciprus	Észak-Ciprus Török Köztársaság	*Nicosia*
ÉSZAK-EURÓPA		
Izland		***Reykjavík***
Dánia	**Feröer-szigetek**	***Koppenhága***
Norvégia	**Svalbard (Spitzbergák)**	***Oslo***
Svédország	Lappföld	***Stockholm*, Göteborg, Malmö**
Finnország	Lappföld	***Helsinki***
KELET-KÖZÉP-EURÓPA és DÉLKELET-EURÓPA		
Lengyelország	**Szilézia**	***Varsó*, Gdańsk, Katowice, Krakkó, Lódz, Wrocław**
Csehország	**Szilézia, Szudéták, Morvaország**	***Prága*, Brno, Ostrava, Plzeň**
Szlovákia	**Felvidék, Csallóköz**	***Bratislava (Pozsony)*, Eperjes (Prešov), Kassa (Košice), Komárom (Komárno), Párkány (Štúrovo), Poprád**
Románia	**Erdély, Székelyföld, Partium**	***Bukarest*, Arad, Brassó (Braşov), Csíkszereda (Miercurea Ciuc), Galac (Galaţi), Konstanca (Constanţa), Jászvásár (Iaşi), Kolozsvár (Cluj-Napoca), Marosvásárhely (Târgu Mureş), Nagyvárad (Oradea), Székelyudvarhely (Odorheiu Secuiesc), Temesvár (Timişoara)**
Szlovénia		***Ljubljana***
Horvátország	**Dalmácia, Isztria**	***Zágráb*, Fiume (Rijeka), Eszék (Osijek), Split, Dubrovnik**
Bosznia és Hercegovina		***Szarajevó,*** Banja Luka, Mostar
Szerbia	**Délvidék, Vajdaság**	***Belgrád*, Újvidék (Novi Sad), Szabadka (Subotica)**
Koszovó		***Priština***
Montenegro (Crna Gora)		***Podgorica***
Macedónia		***Skopje***
Bulgária		***Szófia*, Várna**

Albánia		***Tirana***
BALTIKUM		
Észtország		***Tallinn***
Lettország		***Riga***
Litvánia		***Vilnius***
KELET-EURÓPA és OROSZORSZÁG		
Fehéroroszország		***Minszk***
Ukrajna	**Kárpátalja, Donyec-medence**	***Kijev*, Beregszász, Csernobil, Dnyepropetrovszk, Donyeck, Munkács, Odessza, Ungvár**
Moldova		***Kisinyov* (*Chişinău*), Tiraszpol**
Oroszország	**Kuznyecki-medence, Volgai iparvidék, Uráli iparvidék**	***Moszkva*, Arhangelszk, Murmanszk, Novoszibirszk, Nyizsnij Novgorod, Szentpétervár, Vlagyivosztok, Volgográd**

KONTINENS, ***KONTINENSRÉSZ*****, ország**	**Vidék, régió, városegyüttes, objektum stb.**	***Főváros,* Város**
ÁZSIA		
ÁZSIA		
Törökország	**Boszporusz, Dardanellák**	***Ankara*, Isztambul**
Irán		*Teherán*
Afganisztán		*Kabul*
Grúzia		*Tbiliszi*
Örményország		*Jereván*
Azerbajdzsán		*Baku*
India	**Kasmír**	***Újdelhi*, Calcutta, Mumbai (Bombay)**
Srí Lanka (Ceylon)		
Pakisztán		
Banglades		
Nepá, Bhutan, Maldív-szigetek		
Thaiföld		*Bangkok*
Vietnam		*Hanoi*, Ho Si Minh (Saigon)
Malajzia		
Szingapúr		
Indonézia	Jáva, Szumátra, Bali, Borneó	*Jakarta*
Fülöp-szigetek		
Mianmar (Burma), Laosz, Kambodzsa, Brunei, Kelet-Timor		
Kazahsztán		
Üzbegisztán, Türkmenisztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán		
Kína	Mandzsúria, **Tibet**	***Peking*, Sanghaj, Hongkong, Macao**
Tajvan		*Tajpej*
Mongólia		
Észak-Korea		*Phenjan*
Dél-Korea		*Szöul*
Japán	**Honshu**	***Tokió*,** Hiroshima, **Kobe, Kyoto, Nagoya, Osaka**
KÖZEL-KELET		
Szaúd-Arábia		Mekka
Egyesült Arab Emírségek		Dubaj
Irak		*Bagdad*
Szíria		*Damaszkusz*
Izrael	**Ciszjordánia, Golan-fennsík**	***Jeruzsálem*,** Tel Aviv-Jaffa
Palesztina	Gáza-övezet	Gáza, **Kelet-Jeruzsálem,** Bethlehem
Kuvait, Jemen, Omán, Katar, Bahrein, Libanon, Jordánia		

KONTINENS, ***KONTINENSRÉSZ*****, ország**	**Vidék, régió, városegyüttes, objektum stb.**	***Főváros,* Város**
AFRIKA		
Marokkó		*Rabat,* Casablanca
Algéria		*Algír*
Tunézia		*Tunisz*
Líbia		*Tripoli*
Egyiptom	**Nílus, Szuezi-csatorna**	***Kairó*, Alexandria**
Nigéria		***Abuja*, Lagos**
Dél-afrikai Köztársaság	**Jóreménység foka**	***Pretoria*, Fokváros (Cape Town), Johannesburg**
Kenya		*Nairobi*
Tanzánia		
Szudán, Mauritánia, Mali, Niger, Szenegál, Gambia, Burkina Faso, Bissau-Guinea, Guinea, Sierra Leone, Libéria, Elefántcsontpart, Ghána, Burkina Faso, Togo, Benin, Zöldfoki-szigetek, Csád, Kamerun, Közép-afrikai Köztársaság, Egyenlítői-Guinea, Gabon, Kongói Demokratikus Köztársaság, Kongói Köztársaság, Angola, Etiópia, Szomália, Eritrea, Dél-Szudán, Dzsibuti, Uganda, Ruanda, Burundi, Zambia, Malawi, Mozambik, Madagaszkár, Mauritius, Lesotho, Szváziföld, Botswana, Namíbia, Zimbabwe	Száhel-övezet	

KONTINENS, ***KONTINENSRÉSZ*****, ország**	**Vidék, régió, városegyüttes, objektum stb.**	***Főváros,* Város**
AUSZTRÁLIA ÉS ÓCEÁNIA		
Ausztrália		***Canberra*, Sydney, Melbourne**
Új-Zéland	Északi-sziget, Déli-sziget	
Pápua Új-Guinea		
Fidzsi-szigetek		
MELANÉZIA, MIKRONÉZIA, POLINÉZIA		

KONTINENS, ***KONTINENSRÉSZ*****, ország**	**Vidék, régió, városegyüttes, objektum stb.**	***Főváros,* Város**
AMERIKA		
ÉSZAK-AMERIKA		
Grönland		
Kanada		***Ottawa*****, Montreal, Toronto**
Amerikai Egyesült Államok (USA)	**Alaszka**, **Florida**, **Hawaii**, **Kalifornia**, **Texas; Puerto Rico**; **Megalopolisz**, Szilícum-völgy	***Washington*****, Atlanta, Boston, Chicago, Dallas, Denver, Detroit,** Honolulu, **Houston, Los Angeles (Hollywood), Miami, New Orleans, New York, San Diego, San Francisco, Seattle,** Las Vegas
Mexikó		Mexikóváros
KÖZÉP-AMERIKAI FÖLDHÍD		
Belize, Guatemala, Honduras, Salvador, Nicaragua, Costa Rica		
Panama	**Panama-csatorna**	
NYUGAT-INDIAI-SZIGETVILÁG		
Kuba		*Havanna*
Jamaica		
Dominikai Köztársaság, Bahama-szigetek, Haiti, Kajmán-szk. (GB), Bermuda (GB)		
DÉL-AMERIKA		
Argentína		***Buenos Aires***
Brazília	**Amazónia,** Copacabana	***Brasilia*****, Rio de Janeiro, São Paulo**
Venezuela		*Caracas*
Kolumbia		*Bogotá*
Peru		*Lima*
Chile	Húsvét-sziget	*Santiago*
Ecuador, Bolívia, Uruguay, Paraguay, Guyana, Suriname, Francia Guyana		

MAGYARORSZÁG TÁRSADALOMFÖLDRAJZI NÉVANYAGA

Leírás:
Minden földrajzi név esetében szükséges megjegyezni, tudni a földrajzi helyzetet (milyen nagyobb egység része) és térképen is el kell tudni helyezni/beazonosítani.

Régió és főváros/megye	Megyeszékhely	Települések
Közép-Magyarország		
Budapest	-	
Pest	Budapest	Cegléd, Érd, Gödöllő, Százhalombatta, Szentendre, Vác, Visegrád
Közép-Dunántúl		
Fejér	Székesfehérvár	Dunaújváros
Komárom-Esztergom	Tatabánya	Dorog, Esztergom, Komárom, Tata
Veszprém	Veszprém	Ajka, Balatonfüred, Herend, Pápa, Tihany, Várpalota
Nyugat-Dunántúl		
Győr-Moson-Sopron	Győr	Hegyeshalom, Mosonmagyaróvár, Pannonhalma, Sopron
Vas	Szombathely	Bük, Kőszeg, Sárvár, Szentgotthárd
Zala	Zalaegerszeg	Hévíz, Keszthely, Nagykanizsa, Zalakaros
Dél-Dunántúl		
Baranya	Pécs	Harkány, Komló, Mohács, Villány
Somogy	Kaposvár	Siófok
Tolna	Szekszárd	Dunaföldvár, Paks
Észak-Magyarország		
Borsod-Abaúj-Zemplén	Miskolc	Aggtelek, Kazincbarcika, Mezőkövesd, Ózd, Sárospatak, Tiszaújváros, Tokaj
Heves	Eger	Gyöngyös, Hatvan, Visonta
Nógrád	Salgótarján	Balassagyarmat, Hollókő
Észak Alföld		
Hajdú-Bihar	Debrecen	Hajdúszoboszló
Jász-Nagykun-Szolnok	Szolnok	Jászberény
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Nyíregyháza	Záhony
Dél-Alföld		
Bács-Kiskun	Kecskemét	Baja, Kalocsa, Kiskunfélegyháza
Békés	Békéscsaba	Gyula, Orosháza
Csongrád	Szeged	Algyő, Hódmezővásárhely, Makó, Ópusztaszer

Nemzeti parkok:
Hortobágyi, Kiskunsági, Bükki, Aggteleki, Fertő-Hanság, Balatonfelvidéki, Duna-Ipoly, Duna-Dráva, Kőrös-Maros, Őrségi

Világörökség helyszínek:
Aggteleki- és Szlovák-karsztvidék, Budapest Andrássy út a Millenniumi földalattival, Budapest Várnegyed és a pesti Dunapart, Fertő-tó, Hollókő, Hortobágy, Pannonhalmi apátság, Pécsi ókeresztény sírkamrák, Tokaj-Hegyalja borvidéke

B) FOGALOMTÁR

Népességföldrajz: demográfiai robbanás, népesedési szakaszok, korfa, népsűrűség, természetes szaporodás/fogyás, külső és belső migráció, migrációs egyenleg, aktív és inaktív népesség, foglalkozási szerkezet, munkanélküliség, vendégmunkás, ingázás, (nagy)rassz, világnyelv, világvallás.

Településföldrajz: település, településhálózat, város, városodás és városiasodás, urbanizációs szakaszok, településszerkezet, falu, tanya, agglomeráció, bolygóváros, alvóváros, természeti és épített környezet.

Politikai földrajz: állam, nemzet, nemzetállam, több nemzetiségű állam, nemzetiség, közigazgatás, területi államigazgatás, területi és települési önkormányzat.

Gazdaságföldrajz: nemzetgazdaság, világgazdaság, piacgazdaság, tervgazdaság, gazdasági szerkezetváltás, gazdasági növekedés és fejlődés, gazdasági fejlettség, GDP és GDP/népesség, HDI, életszínvonal, világgazdasági centrum és periféria, gyarmatosítás, adóparadicsom, gazdasági szerkezet és szektorok, gazdasági integráció, külkereskedelem, export és import, globalizáció, transznacionális vállalat (TNC), külföldi működőtőke, infláció, valuta, deviza, árfolyam, hitel, állami költségvetés, államháztartási hiány, adó, adósságválság, természeti erőforrás, fenntartható fejlődés, megújuló erőforrás, környezeti állapot, környezetszennyezés, energiagazdaság, mezőgazdasági táj, iparvidék, ipari park, infopark, technopolisz, zöld- és barnamezős beruházás, húzóágazat, tudásipar, információs társadalom, közlekedési infrastruktúra, idegenforgalom, kulturális érték.

MINTAFELADATOK

Lehetséges TERMÉSZETFÖLDRAJZI mintafeladatok

Az 50 pontos dolgozatrészben nem feltétlenül szerepel az összes feladattípus.

1) **Hol van... ? (Mely nagyobb természetföldrajzi egység része; folyók esetén: hová torkollik? Csúcsok magassági adatokkal kiegészítve.)**
Bengál-öböl:
Etióp-magasföld:
Orinoco-alföld:
Meleg-hegy:
Tigris:

2) a.) Írja a számok mellé a térképen jelölt földrajzi neveket!

b.) Írja a térkép megfelelő helyére a földrajzi név betűjét!

a.)		**b.)**
1.	(hegység)	**A.** Bodrogköz
2	(dombság)	**B.** Ipoly
3	(folyó)	**C.** Keleti-Kárpátok
4	(hegység)	**D.** Jászság
5	(tó)	**E.** Balaton

3. Magyarázza meg az alábbi fogalmakat! *(Feladatsortól függő fogalomszám.)*

a. Naprendszer
b. kőolaj
c. szubdukció

.
.
.

4. Tanulmányozza az időjárási térképet és válaszoljon a kérdésekre!

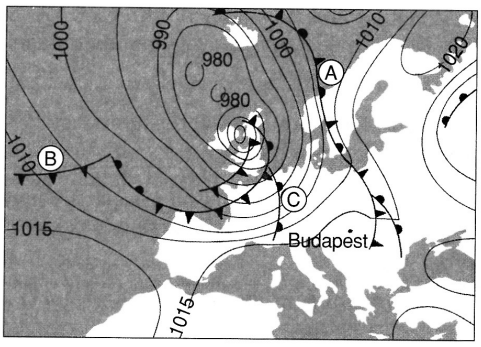

a) Nevezze meg, milyen légköri képződmény alakítja Nyugat-Európa időjárását!.....

b) Mit jelölnek a térképen a nagybetűk?

A……..

B……..

C……..

c) Európa mely részei csapadékosak? Mi okozza ezt?

d) Milyen légköri képződmény alakítja Dél-Európa időjárását?

5. Négyféle asszociáció

A) óceánközépi hátság
B) mélytengeri árok
C) mindkettő
D) egyik sem

…….1. Mély meredek falú képződmény
…….2. Az asztenoszférából bazaltos olvadék áramlik fel a vonulatukban
…….3. Vonalában két szárazföldi kőzetlemez találkozik
…….4. Kőzetlemezhatár

Megoldások:

1)

Bengál-öböl: Az Indiai-óceánban a Hindusztáni-félsziget és az Indokínai-félsziget között elhelyezkedő öböl.
Etióp-magasföld: Az afrikai kontinensen Szudántól keletre elhelyezkedő terület
Orinoco-alföld: A dél-amerikai kontinens északi részén, a Guyanai-hegyvidéktől észak- észak-nyugatra elterülő síkság, az Orinoco-folyó mentén.
Meleg-hegy: A Kárpát-medencében elhelyezkedő Velencei-hegység legmagasabb pontja, magassága 352 m.
Tigris: Délnyugat- Ázsiában, Mezopotámia területén futó folyó, amely a Perzsa (Arab)- öbölbe torkollik.

2)

a.)			**b.)**
1.	Kőszegi-	(hegység)	**A.** Bodrogköz
2.	Zalai-	(dombság)	**B**. Ipoly
3.	Sió	(folyó)	**C**. Keleti-Kárpátok
4.	Mátra	(hegység)	**D.** Jászság
5.	Szelidi-	(tó)	**E.** Balaton

3)

a. Naprendszer: a tejútrendszernek az a része, amelyen belül a Nap gravitációs hatása érvényesül. Bolygói a Merkúr, a Vénusz, a Föld, a Mars, a Jupiter, a Szaturnusz, az Uránusz és a Neptunusz.

b. kőolaj: főleg planktonokból, elhalt apró növényi és állati szervezetekből, nagy nyomáson és hőmérsékleten, oxigénszegény környezetben, a tenger mélyén képződött szénhidrogén, amely általában nem ott halmozódott fel, ahol keletkezett. („kőolaj= szénhidrogén" típusú válasz nem elegendő)

c. szubdukció: más néven alábukás, az egymás felé közeledő kőzetlemezek találkozási vonalában a kisebb sűrűségű kőzetlemez peremének a nagyobb sűrűségű kőzetlemez alá való becsúszása, aminek következtében a lemez a mélyben megolvad és szétszakadozik; a betolódás helyén mélytengeri árok keletkezik. („szubdukció=alábukás" típusú válasz nem elegendő)

4) a) ciklon; b) A: okklúziós front, B: hidegfront, C: melegfront; c) Nyugat-Európában, Észak-Európában, Közép-Európában. A ciklonban kialakuló hideg- és megfrontok következtében.
d) anticiklon

5)

1. B; 2. A; 3. D; 4. C.

TÁRSADALOMFÖLDRAJZ

1) Melyik országhoz tartozik az alábbi térség?

Europoort ……
Elzász ……
Baleár-szigetek ……
Dalmácia ……
Partium ……
Mandzsúria ……
Grönland ……
Szuezi-csatorna ……
Jóreménység foka ……
Québec ……

2) Írja le az alábbi térképen betűvel jelzett országok neveit!

H: ……..... G: ……..... A: ……..... B: ……..... F: …….....

3) Jelölje be az alábbi városok sorszámait a térképen a megfelelő pontok mellé!

1. Prága 2. Brno 3. Poprád 4. Ostrava 5. Eperjes

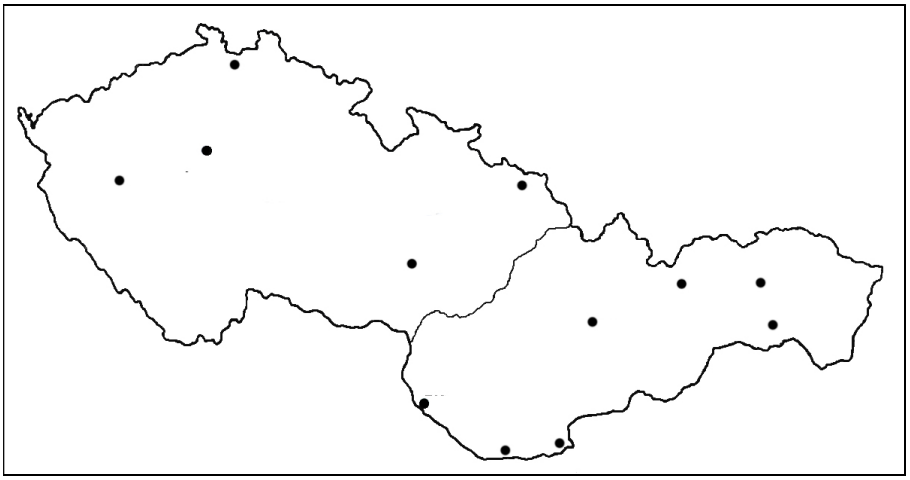

Megoldások:

1) Hollandia, Franciaország, Spanyolország, Horvátország, Románia, Kína, Dánia, Egyiptom, Dél-afrikai Köztársaság, Kanada

2) H: Venezuela, G: Kolumbia, A: Brazília , B: Argentína, F: Peru
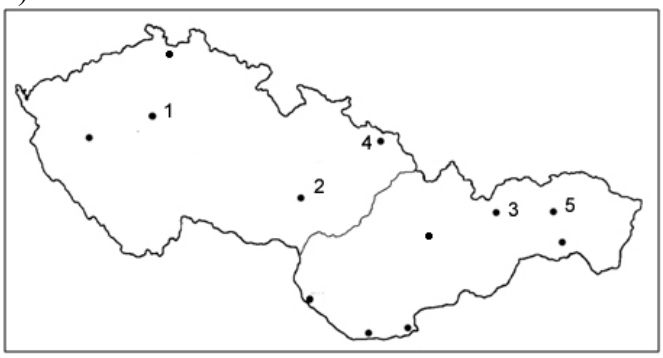
3)